

13. Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusuna etkisinin değerlendirilmesi

Mustafa KAYA¹

Erkan AYDIN²

APA: Kaya, M. & Aydın, E. (2022). Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusuna etkisinin değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 199-210. DOI: 10.29000/rumelide.1104182.

Öz

Bu çalışmada, Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusu üzerine etkisinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, deneysel desenlerden olan tek gruplu ön test – son test desen ile tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 7. sınıfta öğrenim gören 15 kadın; 14 erkek olmak üzere toplamda 29 öğrenci oluşturmaktadır. 10 haftalık uygulama süreci bulunan çalışmada, öğrencilere Kemalettin Tuğcu'nun 8 farklı eseri okutulmuştur. Araştırmanın verileri Nas ve Sak (2020) tarafından geliştirilen, 20 maddeden oluşan Merhamet Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, SPSS 20 paket programı kullanılarak öncelikle verilerin normallik varsayımlarına bakılmış daha sonra da ön test-son test karşılaştırılması için bağımlı (ilişkili) ve bağımsız (ilişkisiz) gruplar için t-Testi analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin öğrencilerin merhamet duyguları üzerinde anlamlı olarak farklılaştığı görülmüşken; cinsiyet değişkeni üzerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kemalettin Tuğcu, merhamet, ortaokul öğrencileri

Evaluation of the effects of Kemalettin Tuğcu's works on middle school students' sense of compassion

Abstract

In this research, it is aimed to examine whether Kemalettin Tuğcu's works have an effect on secondary school students' sense of compassion. The research was designed with a single-group pretest-posttest design, which is one of the experimental designs. The study group of the research consisted of 15 women studying in the 7th grade; It consists of 29 students in total, 14 of which are boys. In the study, which had a 10-week implementation period, 8 different works of Kemalettin Tuğcu were read to the students. The data of the research were collected with the Compassion Scale, which was developed by Nas and Sak (2020) and consists of 20 items. In the analysis of the data obtained from the research, first of all, the normality assumptions of the data were examined by using the SPSS 20 package program, and then t-Test analysis was performed for the dependent (related) and independent (unrelated) groups for the pretest-posttest comparison. According to the results

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Van, Türkiye), m.kaya@yyu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4755-4994 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: .03.03.2022-kabul tarihi: 20.04.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1104182]

² Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Aksaray, Türkiye), erkanaydin@aksaray.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6452-6058

obtained from the research, it was seen that Kemalettin Tuğcu's works differed significantly on students' feelings of compassion; It was determined that there was no significant difference on the gender variable.

Keywords: Kemalettin Tuğcu, mercy, secondary school students

Giriş

İnsanlığın evrensel değerlerinden biri olan merhamet, toplum fertleri arasında birlik ve bütünlük duygusunu tesis eden, bireyden başlayarak toplumun tüm katmanlarında bir arada yaşama ve birbirinden haberdar olma hissiyatını oluşturan önemli bir değerdir. İnsanın olduğu her yerde insan olmanın gereği olarak var olması gereken merhamet duygusu; onarıcı, yapıcı, birleştirici yönüyle de ön plana çıkan bir değerdir. Aslan ve Kaya'ya (2021: 44) göre gerek ilahî gerekse dünyevî kaynaklı bütün düşünce sistemlerinde merhametin bir değer olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür. Bu yönüyle de merhametin yerel bir değer olmanın çok ötesinde evrensel bir değer olduğu söylenebilir.

İnsan olmanın, insanî olmanın diğer bir yönü olan merhamet, bireyin sadece insanları değil tüm canlıları düşünüp onların dertleri ve acılarıyla hemhal olmasını sağlamaktadır. Stephen ve Masters (2005) merhamet ile depresyon ve algılanan stres arasında olumsuz yönde bir ilişki düzeyinin olmasına karşın merhamet ile prososyal davranışlar arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirtmektedirler. Yapılan birçok çalışmada merhametin olumlu düşünmeyi, mutlu olmayı, zihinsel sağlığın pozitif yönde olmasını sağladığı tespit edilmiştir (Shapira ve Mongrain, 2010; Roxas, David ve Caligner, 2014; Hutcherson, Seppala ve Gross, 2008). Goldin ve Jazaieri (2017) ise merhametin bireyin kendisi başta olmak üzere toplumda acı ve sıkıntıyı ortaya koyan nedenleri ve koşulları anlamasını sağladığı gibi bu durumların azaltılması için bireyin motive olmasına yardımcı olduğunu dile getirmektedir. Pommier (2010) ise merhametin öfke, korku gibi olumsuz durumlara karşı koruyucu olabileceğini ifade etmektedir. Merhamet bireyin hem kendisinin hem de içinde bulunduğu toplumun birçok olumlu özellikler kazanmasını sağlamanın yanı sıra bireyin bedensel olarak sağlıklı olmasına da katkı sağlamaktadır. Hannon, Finkel, Kumashiro, Rusbult'a (2012) göre kin beslemek, tansiyonu yükseltip nabızı hızlandırır, bu durum kalbe ciddi zara verir. Merhametli olmak ise hem bireyin kendisini hem de karşısındaki kişinin tansiyonunu düşürür. Hatta Lutz, Brefczynski-Lewis, Johnstone, Davidson (2008) ise yaptıkları çalışma sonucunda diğer insanlara yönelik merhametli hayal kurma etkinliğinin, frontal kortekste değişikliklere sebep olduğunu, bu durumun bağışıklık sistemini güçlendirdiğini ve iyi oluşu artırdığını tespit etmişlerdir. Bu bağlamlardan hareketle merhamet duygusunun bireyin bedensel, sosyal, duygusal ve kişisel gelişimine önemli katkılarının olduğunu söylemek mümkündür.

Türk millî eğitim sisteminin de temel amacı beden, ruh, kişilik ve sosyal açıdan hem kendisine hem de topluma katkıda bulunabilecek sağlıklı bireyle yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilere kazandırılacak temel becerilerinin yanı sıra millî ve evrensel değerlerin edindirilmesi için programlarda bu hedefle ilgili amaçlara ve değerlere yer verilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programının genel amaçları arasında "*Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamak.*" temel hedeflerden biri olarak yer almaktadır. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik edinmelerinde değerlerin önemine vurgu yapılmış, ilk kez bu programda değerler eğitimine yer verilerek öğrencilere kazandırılması hedeflenen millî ve evrensel değerler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca değer edindirmenin nesillerin kültür devamlılığı açısından önemi üzerinde de durulmuştur. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında ve daha sonra güncellenen 2019 programında ise kök değerler başlığı altında

öğrencilere edindirilmesi gereken değerler hakkında açıklayıcı ifadeler yer verilmiştir. Her ne kadar kök değerler kısmında bizzat merhamet kavramına yer verilmese de gerek merhamet kavramıyla ilintili sevgi, saygı, sabır, yardımseverlik, adalet gibi kavramlara yer verilmesi gerekse programda bu değerlerin kendi başlarına veya ilişkili oldukları alt değerlerle birlikte ele alınacağını belirtmesi merhamet kavramını da edindirilmesi gereken bir kavram olarak bu değerler arasında gösterilmesini mümkün kılmaktadır. Dalgali'ya (2019: 4) göre çok yönlü, psikolojik ve sosyal bir süreç olan merhamet kavramı yardımseverlik, diğerkâmlık, sevgi, saygı, hoşgörü, güven, sabır, sorumluluk, alçakgönüllülük duyarlılık, adalet gibi birçok değerlerin bir parçasını oluşturmaktadır. Avşaroğlu-Güleş'e (2015: 368) göre merhamet herkese ve tüm canlılara karşı sergilenen bir tutumdur. Bireyin çevresindeki fertlerin sıkıntılarını fark ettiği zaman yardımseverliğe dönüşen bir değerdir.

Sağlıklı bir toplumun inşa sürecinde toplum fertleri arasında birlik ve bütünlüğü sağlamamın yanı sıra insan olmanın, diğerkâm ve yardımseverliğin önünü açan merhamet duygusunun nesillere aktarılmasının en önemli yollarından birinin de edebiyat eserleri olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle çocuklara yönelik hazırlanan çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların bilişsel, dilsel, sosyal ve duyuşsal becerilerinin gelişimine katkı sağladığını söylemek mümkündür. Orhan'a (2021) göre eğitim döneminde okullarda çocuklara ders ve ders dışı okuma kitaplarıyla, metinler veya etkinlikler yoluyla değerler eğitimi verilmektedir. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünleri büyük bir önem arz etmektedir. Pilav ve Orhan (2020) da pek çok yetişkinin gerek ders kitapları gerekse de ders dışı okuma kitaplarından ilham alarak hayatlarına yön verdiklerini belirtmektedirler. İlgili alanyazın incelendiğinde edebiyat eserlerinin öğrencilerin empati becerisi üzerinde etkili olduğu (Akyüz, 2014; Kaya, Erdem, 2020; Kiser, 2017), öğrencilerin karakter gelişimine katkı sağladığı (Demirbaş, 2012; Destebaşı, 2011; Gina, 2014), okul öncesi ilkököl öğrencilerinin prososyal davranışlardan yardım etme davranışları üzerinde etkili olduğu (Black, Seeman ve Trobaugh, 1999; Karapetian ve O'Leary, 1985; Uzmen ve Mağden, 2002), küçük çocuklara sosyal becerileri öğretmek için çocuk edebiyatı eserlerinden istifade edildiği (Kenney, 2013) tespit edilmiştir.

Türk edebiyatı yazarları arasında en çok kitap yazan, eserleri – nerdeyse çoğu- ülkenin dört bir yanında okunan ender yazarlarımızdan biri de Kemalettin Tuğcu'dur. Yazar, ömrünü yazıya adanmış, sürekli yazmaya çalışan, yüzlerce eser kaleme alan (Arlı, 2005) ve bunları halkla buluşturabilen nadir yazarlardandır. Şimşek'e (2005: 44) göre 1940 yılından 1990'a kadar kitapları basılan Tuğcu, eserlerinin en çok okunduğu 1970 yılına kadar ciddiye alınmamış, 1970'li yıllardan sonra da suskunluk yerini olumsuz eleştirilere bırakmıştır. Kemalettin Tuğcu'nun kaleme aldığı eserlerin edebî açıdan değer görmemesinin yanı sıra yaşamın acı yönlerini ön plana çıkardığı, yoksulluk, yetimlik, iç göç gibi temalarla okur üzerinde duygu sömürüsü yaptığı, eserlerinde şiddet ve şiddet öğelerine önemli oranda yer verdiği, çocukları karamsarlığa ittiği için ciddi şekilde eleştirilmiştir. Yapılan birçok çalışmada bu eserlerin pedagojik açıdan çocukların ruh ve düşünce dünyalarına uygun olmadığı belirtilmiştir (Balta, 2017: 1522; Çolak, 2019: 16; Güney, 2007: 26; Özkul, 2018: 10; Şimşek, 2005: 44; Şimşek, 2015: 97). Fakat bu eleştirilerin yanında kimi araştırmacılar da Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin değerler eğitime katkı sunduğunu, toplumdaki bireyler arasında kolektif bir dayanışmayı sağladığını, yazarın eserleri aracılığıyla kendisinde yer alan merhamet, yardımseverlik, çalışkanlık ve dürüstlük gibi özellikleri romanlarına yansıttığı, eserleri aracılığıyla okuyucuya acımayı, korumayı, sevmeyi, empati kurmayı öğrettiğini ifade etmişlerdir (Çorapçı, 2019: 380; Güler, 2018: 260; Kanter, 2018: 150; Sayar, 2018: 245). Nitekim Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde acıya dayalı olayların işlenmesi, okuyucuların karakterlerle empati kurarak onların acılarını anlaması ve içlerinde merhamet duygusunun artmasına olanak sağlayabilir.

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin okuyucular – özellikle çocuk okurlar- üzerindeki etkisiyle ilgili gerek pedagojik açıdan çocukların okumasına uygun olmadığı gerekse çocukları merhameti, acımayı, yardımseverliği öğrettiğinden ötürü olumlu tesirleri olduğuyla ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir (Balta, 2017; Çelik, 2021; Çorapçı, 2019; Güney, 2007; Nacar, 2008; Özkul, 2018; Şimşek, 2005; Şimşek, 2015). Ancak alanyazın incelendiğinde Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin öğrencilerin merhamet düzeyi üzerine etkisini ortaya koyan herhangi bir deneysel çalışmaya yer verilmediği görülmektedir. Bu çalışmada Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin öğrencilerin merhamet düzeyi üzerine etkisini tespit etmek ve aynı zamanda bu konuda öğrencilerin görüşünü ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın problem cümlesi “*Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusu üzerine etkisi nedir?*” şeklinde düzenlenmiş ve bu ana problem altında aşağıdaki alt problemlere çözüm aranmıştır:

1. Deney grubu öğrencilerinin merhamet ölçeğinden aldıkları ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık söz konusu mudur?
2. Deney grubu öğrencilerinin cinsiyete göre merhamet ölçeğinin ön-testinden ve son-testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık söz konusu mudur?

Yöntem

Araştırma, deneysel desenlerden olan tek gruplu ön test – son test desen ile gerçekleştirilmiştir. “Bu desende deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ön test, sonrasında son test olarak aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2018: 208).

Araştırmada, deney grubundaki öğrencilere ön-test olarak merhamet ölçeği uygulanmıştır. Daha sonra 8 haftalık uygulama süreci gerçekleştirildikten sonra son-test olarak yine merhamet ölçeği kullanılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Adıyaman'daki bir ortaokulda öğrenim gören 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 15 kadın, 14 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 29 öğrenci katılmıştır.

Uygulama süreci

Araştırmanın uygulama süreci 10 hafta sürmüştür. Uygulama sürecinin ilk haftasında öğrencilere merhamet ölçeği ön-test olarak; son haftasında ise son-test olarak uygulanmıştır. Uygulama sürecinin ikinci haftasından itibaren her öğrenciye dönüşümlü olarak Kemalettin Tuğcu'nun 8 farklı eseri okutulmuştur. Okutulan her eser öğrencilerle birlikte olay, mekân, zaman ve karakter açısından incelenip analiz edilmiştir. Öğrencilerin eserlerin içeriğini detaylı bir şekilde kavrayabilmeleri için eser üzerine öğrencilere çeşitli sorular sorulmuştur. Ayrıca öğrenciler her okudukları kitapla ilgili kitap okuma formu doldurmuşlardır. Kemalettin Tuğcu'nun okutulan eserleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kemalettin Tuğcu'nun okutulan eserleri

Kitap Adı	Sayfa Sayısı	Yayın Yılı	Yayınevi
Babamın Çilesi	80	1992	Kurtuluş Yayınları
Can Yoldaşları	80	2000	Damla Yayınevi
Dede ile Torun	80	2012	Erdem Çocuk Yayınları
El Kapısı	80	2006	Damla Yayınevi
Göçmen Kızı	64	1992	Ünlü Yayınları
Karanlıkta Bir Çocuk	96	1980	Kurtuluş Yayınları
Köyde Unutulanlar	80	2000	Damla Yayınevi
Kuklacı	96	2012	Damla Yayınevi

Veri toplama aracı

Merhamet Ölçeği

Araştırmanın nicel verileri Nas ve Sak (2020) tarafından geliştirilen Merhamet Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmacılardan ölçeğin kullanılması için gerekli izinler alınmıştır. Bu ölçek, yaşları 12 ile 18 arasında değişen 756 çocuk üzerinde yapılan çalışma neticesinde geliştirilmiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılan ölçek, “*Başkalarına Merhametli Olma, Kendine Merhamet Olma ve Diğer Canlılara Merhametli Olma*” şeklinde üç boyuta ayrılmakta ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre KMO değeri 0.88 olarak, Bartlett testi katsayısı ise anlamlı olarak hesaplanmıştır. Üç boyutlu yapısı, deneklerin merhametinde gözlemlenen varyansın %51.84'ünü açıklanan ölçeğin birinci boyutundaki maddelerin faktör yük değerleri 0.603 ile 0.765 arasında, ikinci boyutundaki faktör yükleri 0,539 ile 0,849 arasında, üçüncü boyutundaki faktör yük değerleri 0.693 ile 0.814 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ise ölçeğin uyum indekslerinden $\chi^2/df= 1.871$, RMSEA= 0.042, CFI= 0.96, GFI= 0.94, AGFI= 0.92 olarak hesaplanmış ve kabul edilebilir veya iyi uyumda olduğu görülmüştür. Merhamet Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı 0.89 ve ikiye bölünmüş güvenilirlik katsayısı 0.75 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda ölçeğin 12-18 yaş arasındaki çocukların merhamet düzeylerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilmiştir (Nas ve Sak, 2020).

Yapılan araştırmada Merhamet Ölçeği'nin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısının 0.77 olarak hesaplanmıştır. Bu durum ölçeğin 0.70 ve üzeri güvenilirlik katsayısının olmasından dolayı güvenilir olduğu göstermektedir.

Veri analizi

Araştırmanın veri analizinde ilk olarak deney grubu öğrencilerinin ön-testten ve son-testten aldıkları sonuçların normallik değerlerine (Kolmogorov-Smirnov Shapiro-Wilk) bakılmıştır. Ön-test sonucunda merhamet ölçeğinin normallik varsayımlarını karşıladığı görülmüştür. Daha sonra ölçeğin toplamı ve faktörleri hem grup değişkeni hem de cinsiyet değişkeni açısından analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde normallik varsayımlarını karşıladığından ön test-son test karşılaştırılması için bağımlı (ilişkili) gruplar için t-Testi; cinsiyet değişkeni için ise bağımsız (ilişkisiz) gruplar için t-Testi analizi yapılmıştır. Ölçeğin normallik değerlerine ilişkin analiz sonucu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Merhamet ölçeğinin ön-test ve son-test normallik değerleri

Ölçekler	Normallik Testleri					
	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	p	İstatistik	sd	p
Ön-test toplam	.142	29	.143	.957	29	.282
Son-test toplam	.087	29	.200	.975	29	.708

Tablo 2'ye bakıldığında merhamet ölçeğinin ön-test ve son-testte normallik varsayımlarını karşıladığı görülmektedir ($p > 0.05$).

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulgular

Öğrencilerin merhamet ölçeği ve ölçeğin alt boyutlarının ön-test ve son-testinden aldıkları puanların karşılaştırılması için bağımlı gruplar için t-Testi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin merhamet ölçeği ve alt boyutlarının ön-test ve son-test sonuçları

Ölçek	Test	N	Ort.	ss.	sd	t	p
Başkalarına Merhametli Olma	Ön-test	29	29.00	4.566	28	5.439	0.00
	Son-test	29	32.89	6.672			
Kendine Merhamet Olma	Ön-test	29	14.86	2.761	28	4.234	0.00
	Son-test	29	17.34	3,165			
Diğer Canlılara Merhametli Olma	Ön-test	29	19.17	3.546	28	3.753	0.01
	Son-test	29	21.34	3,838			
Ölçeğin Toplamı	Ön-test	29	61.10	7.970	28	5.120	0.00
	Son-test	29	71.58	9.752			

Tablo 3'e bakıldığında, öğrencilerin merhamet ölçeğinin ön-test ve son-testinden aldıkları toplam puana göre anlamlı farklılık görülmektedir [$t(28) = 5.120$ ($p = 0.00$; $p < 0.05$)]. Ölçeğin "Başkalarına Merhametli Olma" [$t(28) = 5.439$ ($p = 0.00$; $p < 0.05$)], "Kendine Merhamet Olma" [$t(28) = 4.234$ ($p = 0.00$; $p < 0.05$)], "Diğer Canlılara Merhametli Olma" [$t(28) = 3.753$ ($p = 0.01$; $p < 0.05$)], alt boyutlarının sonuçlarına göre ön-test ve son-test arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan hareketle öğrencilerin uygulama sonrası merhamet düzeylerinin uygulama öncesine göre arttığı ve Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarının öğrencilerin merhamet düzeylerini olumlu etkilediği sonuçlarına varılabilir.

Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgular

Öğrencilerin merhamet ölçeği toplamı ve alt boyutlarının ön-testi ve son-testinden aldıkları puanların cinsiyete değişkenine göre farklılık olup olmadığını anlamak için bağımsız (ilişkisiz) gruplar için t-Testi analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin merhamet ölçeği ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre ön-test sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	Ort.	ss.	sd	t	p
Başkalarına Merhametli Olma	Kadın	15	29.86	4.470	27	1.059	.299
	Erkek	14	28.07	4.648			
Kendine Merhamet Olma	Kadın	15	16.00	2.535	27	2.504	.019
	Erkek	14	13.64	2.530			
Diğer Canlılara Merhametli Olma	Kadın	15	20.00	2.952	27	1.304	.205
	Erkek	14	18.28	4.008			
Ölçeğin Toplamı	Kadın	15	60.33	7.659	27	.530	.601
	Erkek	14	61.92	8.498			

Tablo 4'e göre öğrencilerin merhamet ölçeği toplamının ön-testinden aldıkları puanların cinsiyete değişkeni sonuçlarına göre kadın ve erkek öğrencilerin arasında anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir [$t(27) = .530$ ($p = .601$; $p > 0.05$)]. Ayrıca, ölçeğin alt boyutlarından "Başkalarına Merhametli Olma" [$t(27) = 1.059$ ($p = .299$; $p > 0.05$)] ve "Diğer Canlılara Merhametli Olma" [$t(27) = 1.304$ ($p = .205$; $p > 0.05$)] boyutlarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Fakat ölçeğin "Kendine Merhametli Olma" [$t(27) = 2.504$ ($p = .019$ $p < 0.05$)] boyutunda kadınların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur. Buna göre ölçeğin toplamı ve boyutları incelendiğinde bir boyut hariç kadın ve erkeklerin merhamet duygusunun birbirine denk olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin merhamet ölçeği ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre son-test sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	Ort.	ss.	sd	t	p
Başkalarına Merhametli Olma	Kadın	15	34.60	6.080	27	1.444	.161
	Erkek	14	31.07	7.010			
Kendine Merhamet Olma	Kadın	15	17.86	2.972	27	.912	.370
	Erkek	14	16.78	3.378			
Diğer Canlılara Merhametli Olma	Kadın	15	22.40	3.480	27	1.564	.130
	Erkek	14	20.21	4.003			
Ölçeğin Toplamı	Kadın	15	74.86	8.450	27	1.957	.061
	Erkek	14	68.07	10.110			

Tablo 5'e göre öğrencilerin merhamet ölçeği toplamı ve alt boyutlarından aldıkları son-test puanlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$t(27) = .061$ ($p = 1.957$; $p > 0.05$)]. Buradan hareketle Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin cinsiyet değişkenine göre merhamet duygusu üzerine bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Sonuç, tartışma ve öneriler

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusu üzerine etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada dikkat çekici sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre Kemalettin Tuğcu'nun

eserlerinin öğrencilerin merhamet duygularını olumlu anlamda etkilediği sonucuna ulaşıldığı gözlemlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin öğrencilerin merhamet, sevgi, yardımlaşma, sabır gibi değerleri edinmeleri üzerinde etkili olduğuyla ilgili herhangi bir deneysel çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Buna karşın Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin içerdiği değerleri tespit etmek amacıyla yapılan birçok çalışmada merhamet, şefkat, sevgi, yardımlaşma, emekle kazanma, sabretme, saygı, dürüstlük, sözünde durma, çalışkanlık, dayanışma, iyilik gibi değerlerin işlendiği tespit edilmiştir (Çolak, 2019; Çorapçı, 2019; Nacar, 2008; Şimşek, 2015). Hatta Güney (2007) yaptığı araştırma sonucunda yazarın merhamet ögesini etkileyici bir üslupla ifade ettiğini belirtmektedir. Bu araştırmaların sonuçlarında yazarın eserlerinde merhamet ögesine yer verildiğinin tespit edilmesi, yazarın eserlerinin öğrencilerin merhamet duygusunun gelişimine katkı sunması yönüyle benzer sonuçlar göstermektedir. Nitekim Küçükaydın (2015) yaptığı çalışma sonucunda görseller, video, yaratıcı drama, çalışma yaprağı, bitki dikimi, poster, afiş, istasyon, evde canlı beslenmesi, hikâye tamamlama, kompozisyon yazma gibi etkinliklerin öğrencilerin merhamet duygusunu / değerini olumlu yönde geliştirdiği tespit etmiştir. Bu çalışmanın sonucu yapılan çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusu üzerinde etkisini inceleyen herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Ancak alanyazında, edebî eserlerinin ortaokul öğrencilerinin empati kurmasına yardımcı olduğu (Chain, 2015; Mohammadzadeh, Kayhan, Dimliler, 2017 Kaya, Erdem, 2020; Valeria, 2017), eserlerde bulunan karakterlerin şefkat, adalet, saygı özelliklerini yansıttığı (Gina, 2014), çocuk edebiyatı eserleri aracılığıyla öğrencilerde şefkat duygusunun artırdığı (Heck, 2008), yazınsal nitelikli eserlerin öğrencilerin karakter gelişimini (Demirbaş, 2012; Destebeşi, 2011) etkilediği tespit edilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları, edebî eserlerinin öğrencilerin çeşitli temel becerileri edinmeleri açısından sağladığı katkı yönüyle araştırmanın sonuçlarıyla paralellik arz etmektedir. Schoafsma'a (1989) göre edebî eserlerdeki hikâyeler aracılığıyla çocukların hayatlarına anlam katılabilir. Leonarde Lamme ve McKinley'ye (1992) göre çocuklar eserlerdeki karakterler aracılığıyla prososyal modelleri gözlemleyerek daha yardımsever olabilirler.

Araştırma sonucunda, Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin cinsiyet değişkeni üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde Erdoğan (2017) yaptığı çalışma sonucunda merhamet toplam puanının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Bu araştırmanın sonucu, yapılan araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna karşın yapılan birçok çalışmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla merhamet duygusuna sahip oldukları tespit edilmiştir (Aydemir, 2018; Babahanoğlu, Tekgöz-Obuz, Gencer, 2021; Çapan, 2019; Çingöl, Çelebi, Zengin, Karakaş, 2018; Hacikeleşoğlu, Kartopu, 2017; Nas, Sak, Tanhan, 2021; Özcan, 2019; Pommier, 2011). Bu çalışmaların sonuçları yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Germer (2009) ve Pommier (2011) bu durumun kadınların empati kurma becerilerinin erkeklere oranla daha gelişmiş olduğundan kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca yapılan birçok çalışmada kızların toplam duygusal zekâ puan ortalamalarının erkeklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Akdeniz, 2014; Gürbüz, Yüksel, 2011; Sulaiman, 2013). Kadınların erkeklere göre daha merhametli olmaları bu durumdan kaynaklanmış olabilir.

Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin ortaokul öğrencilerinin merhamet duygusuna etkisinin incelendiği bu çalışmanın sonuçlarından hareketle araştırmacılara şu öneriler de bulunulmuştur:

- Kemalettin Tuğcu'nun eserleri ortaokulda okutulabilir ve öğrencilere merhamet duygusunun kazandırılması konusunda bu eserlerden istifade edilebilir.
- Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinin öğrencilere çeşitli değerler edindirmesi konusunda etkisiyle ilgili farklı çalışma gruplarıyla eylem araştırmasına dönük çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akdeniz, S. (2014). *Farklı merhamet düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekanın incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akyüz, E. (2014). *Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocukların eşduyumsal eğilimine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arlı, M. S. (2005). Kemalettin Tuğcu romanları: Özgün bir popüler edebiyat türü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, C., Kaya, M. (2021). Dönüşen Kimlik: Reis Bey. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (23), 31-48. DOI: 10.30767/diledeara.844437.
- Avşaroğlu, S. & Güleş, E. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların yaşam doyumlarının öz-anlayış ve merhamet düzeyleri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 365-376. DOI: 10.24106/kefdergi.2960
- Aydemir, B. (2018). *Öğretmenlerdeki merhamet düzeylerinin cinsiyet, kıdem, branş ve algılanan anne-baba tutumlarına göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Babahanoğlu, R., Tekgöz Obuz, A. & Gencer, N. (2021). Sosyal hizmet öğrencilerinin merhamet düzeyleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32 (3), 847-866.
- Balta, E. E. (2017). Kemalettin Tuğcu'nun eserlerinde kötülüğe maruz kalan çocuklar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6 (3), 1520-1535.
- Black, C., Seeman, J., Trobaugh, L. (1999). *Using children's literature to increase prosocial behaviors in the early years*. Master's Action Research Project, Saint Xavier University and IRA/Skylight. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 435475).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F., (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chain, M. A. (2015). Children's books for building character and empathy. *The Journal of Invitational Theory and Practice*, 21, 68-95.
- Çapan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin merhamet ve öz-anlayış düzeylerinin kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, K. (2021). *Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında erdemler ve rol model karakterler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.
- Çingöl, N., Çelebi, E., Zengin, S. ve Karakaş, M. (2018). Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21, 61-67.
- Çolak, E. (2019). *Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında zaman* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Çorapçı, N. (2019). *Bir çocuk edebiyatı yazarı olarak Kemalettin Tuğcu: hayatı, sanatı ve çocuk romanları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dalgacı, B. (2019). *Merhamet odaklı terapi yaklaşımı ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Demirbaş, M. (2012). *Çocuk edebiyatı eserlerinin 6. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Destebaşı, F. (2011). *Çocuk edebiyatı eserlerinin 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin karakter gelişimine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Erdoğan, B. (2017). *Yetişkinlerde mutluluğun merhamet ve saldırganlıkla ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hackeleşoğlu, H., Kartopu, S. (2017). Merhamet ve dindarlık: üniversite öğrencileri üzerine ampirik bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 59, 203-227.
- Germer, C. (2009). *The mindful path to self-compassion: Freeing yourself from destructive thoughts and emotions*. Hove: Routledge.
- Gina, M. A. (2014). Building character through literacy with children's literature. *Research in Higher Education Journal*, 26, 1-13.
- Goldin, P. ve Jazaieri, H. (2017). The compassion cultivation training (cct) program. In Seppälä, E.M., Simon-Thomas, E., Brown, S.L., Worline, M.C., Cameron, D.C., & Doty, J.R. (Eds.). Oxford Handbooks Online. doi: 10.1093/oxfordhb/9780190464684.013.18.
- Güler, M. (2018). "Yüreklerle Dokunan Yazar Kemalettin Tuğcu". Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*. (ss. 259-262) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Güney, N. (2007). *Kemalettin Tuğcu'nun elli romanında geçen ölüm ve şiddet temasının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gürbüz, S., & Yüksel, M. (2011). Çalışma ortamında duygusal zekâ: iş performansı, iş tatmini, örgütsel vatandaşlık davranışı ve bazı demografik özelliklerle ilişkisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9, 174-190.
- Hannon, P. A., Finkel, E. J., Kumashiro, M., & Rusbult, C. E. (2012). The soothing effects of forgiveness on victims' and perpetrators' blood pressure. *Personal Relationships*, 19(2), 279-289. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2011.01356.x>
- Heck, V. Z. (2008). *A influência da literatura infantil na resolução de conflitos interiores das crianças* (Unpublished Master Thesis). Escola Superior de Teologica São Leopoldo /Brazil.
- Hutcherson, Cendri A., Emma M. Seppala, James J. Gross. (2008). Loving-Kindness Meditation Increases Social Connectedness. *Emotion*, 8 (5), 720- 724.
- Karapetian Alvord, M.K., O'Leary, K.D. (1985). Teaching children to share through stories. *Psychology in the Schools*, 22(3), 323-30.
- Kaya, M. & Erdem, İ. (2020). Çocuk edebiyatı eserlerinin 7. sınıf öğrencilerinin empati becerisinin gelişimine etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 79-114.
- Kiser, K. R. (2017). *Young Adult Literature and Empathy in Appalachian Adolescents* (Unpublished Master's Thesis). Faculty of the Department of Literature and Language East Tennessee State University, Tennessee.
- Küçükaydın, Z. (2015). *Fen Bilimleri derslerinde merhamet eğitimi üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Leonard Lamme, L., McKinley, L. (1992). Creating a caring classroom with children's literature, *Young Children*, 48(1), 65-71.
- Lutz, A., Brefczynski-Lewis, J., Johnstone, T., Davidson, R. J. (2008). Regulation of the neural circuitry of emotion by compassion meditation: Effects of the meditative expertise. *Public Library of Science*, 3,1 -5. doi:10.1371/journal.pone.0001897.
- MEB, (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

- MEB, (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1-8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (güncelleştirilmiş ilkököl ve ortaokul 1-8. sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mohammadzadeh, B., Kayhan, H., Dimililer, Ç. (2017). Enhancing disability awareness and empathy through children's literature about characters with disabilities: a cognitive stylistic analysis of Rodman Philbrick's *Freak The Mighty*, *Quality & Quantit International Journal of Methodolog*, 52, 583-597.
- Nacar, B. (2008). *Çocuk hikâyelerinde din eğitimi Kemalettin Tuğcu ve M. Yaşar Kandemir Örnekleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Nas, E. , Sak, R. & Tanhan, F. (2021). Lise öğrencilerinin merhamet düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (231) , 305-334.
- Orhan, M. (2021). Okul öncesi dönem TÜBİTAK 6 yaş grubu popüler çocuk bilim kitaplarında değerlerin ele alınış biçimi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 130-156.
- Özan, A. (2019). *Yoğun bakım hemşirelerinde merhametin ve merhamet yorgunluğunun belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Özkul, M. M. (2018). Bir bilinç yükselmesi hikâyesi ya da çocuk edebiyatında mahremiyetin korunması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (15), 6- 14.
- Pilav, S., Orhan, M. (2020). 6 – 12 yaş grubu TÜBİTAK çocuk kitaplarının değerler eğitimi yönünden incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3), 434-453. DOI: 10.18026/cbayarsos.759891
- Pommier, E. A. (2010). *The compassion scale*. (Unpublished doctoral thesis). The Graduate School of the University of Texas at Austin, Texas.
- Pommier, E. A. (2011). The Compassion Scale. *Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences*, 72(4-A), 1174.
- Roxas, M. M., David, A. P., Caligner, E. C. (2014). Examining the Relation of Compassion and Forgiveness among Filipino Counselors. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 3,53-62.
- Sayar, K. (2018). "Bahçıvan". Şirin, M. R. (Ed.), *Kemalettin Tuğcu: Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma ve Armağan Kitapları Dizisi 51*, (ss. 245-246) içinde. İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın.
- Schoafsma, D. (1989). Gilbert's and Dave's stories: Narrative and knowing. *English Journal*, 78, 89-91.
- Shapira, L. B., Mongrain, M. (2010). The benefits of self-compassion and optimism exercises for individuals vulnerable to depression. *The Journal of Positive Psychology*, 5, 377-389. doi: 10.1080/17439760.2010.516763.
- Steffen, P. R., Masters, K. S. (2005). Does compassion mediate the intrinsic religion-health relationship?. *Annals of Behavioral Medicine*, 30, 217-224. doi: 10.1207/s15324796abm3003_6.
- Sulaiman, S. M. (2013). Emotional Intelligence, Depression and Psychological Adjustment among University Students in the Sultanate of Oman. *120 International Journal of Psychological Studies*, 5, 169-181. doi: 10.5539/ijps.v5n3p169
- Şimşek, Ş. (2005). *Kemalettin Tuğcu'nun hayatı ve 50 romanından hareketle çocuk edebiyatımızdaki yeri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi. *International Journal of Humanities and Education*, 1(1), 79-104.

- Uzmen, S., Mağden, D. (2002). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 193-212.
- Valerie, M. P. R. (2017). *Hidden children: Using children's literature to develop understanding and empathy toward children of incarcerated parents* (Unpublished Master's Thesis). Manitoba University Education Department of Educational Administration Kanada.